

จิตตปัญญาสู่อุทิศวิทยาการสอน: รู้เขา รู้เรา

ชนิดดา ภูหงษ์ทอง

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

กุมภาพันธ์ 2553

คำนำ

งานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง จิตตปัญญาสู่จิตวิทยาการสอน: รู้เขา รู้เรา เป็นงานวิจัยเรื่องแรกของ ผู้วิจัยนับตั้งแต่ได้เริ่มเข้ามาบรรจุตำแหน่งอาจารย์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ เมื่อเดือนมกราคม ปี 2552 สืบเนื่องจากการได้เข้าร่วมโครงการจิตตปัญญาสู่การสอน โดยการสนับสนุนโครงการจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ และ รองศาสตราจารย์ เทียมจันทร์ พานิชย์ผลิน ไชย ดร. อมรรัตน์ วัฒนาร และ ดร. ภูฟ้า เสวกพันธ์ ผู้ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยและเพื่อนร่วมงานอีก หลายท่านได้สัมผัสกับจิตตปัญญาศึกษา และได้นำกิจกรรมการเรียนรู้เข้ามาเสริมในการเรียนการสอนใน หลากหลายสาขาวิชา รวมถึงรายวิชา 353331 จิตวิทยาสำหรับครู ภาควิชาศึกษาดัน ปีการศึกษา 2552 ซึ่ง เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้ด้วย แม้จิตตปัญญาศึกษาจะเป็นแนวคิดที่กำลังเติบโตและเข้ามาใน คณะศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร เมื่อไม่นาน แต่ผู้วิจัยเชื่อว่ากระบวนการการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ที่พวกเรา กำลังเดินทางอยู่นี้ จะส่งอนุภาพไปสู่จิตใจของนิสิตนักศึกษาของเราให้เป็นครูที่พร้อมไปด้วยความรู้และ คุณธรรมอย่างแน่นอน

ในท้ายที่สุดผู้วิจัยสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆออกมาเป็นงานวิจัยชิ้นนี้ได้อย่างราบรื่นและ สามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วงเป็นไปด้วยดีก็เนื่องจากการสนับสนุนทุนอุดหนุนโครงการวิจัยจาก โครงการศึกษาศาสตร์วิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงขอขอบพระคุณท่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มา ณ ที่นี้ด้วย

(ชัญฉดา ภูหงษ์ทอง)

ผู้วิจัย

กุมภาพันธ์ 2553

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	4
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	4
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	5
ตัวแปรในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
กลุ่มเป้าหมาย.....	15
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	15
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	19
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	19
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	20
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	25
รายการอ้างอิง.....	26
ภาคผนวก.....	27
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	33

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลายต่อหลายครั้งที่ผู้กล่าวว่า การที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ย่อมจะต้องมีความเป็นศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัวบุคคลนั้น วิชาชีพที่มีลักษณะดังกล่าวอย่างเด่นชัดวิชาชีพหนึ่งก็คือ ครู หรือ อาจารย์ การสอนนั้นเป็นศิลป์ที่สำคัญสำหรับการถ่ายทอดความรู้สู่นิสิตนักศึกษา การสอนของอาจารย์แต่ละท่านนั้นมีเทคนิค วิธีการที่แตกต่างหลากหลายกันไปตามความถนัดและความสามารถ อย่างไรก็ตามสำหรับอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนมาระยะหนึ่ง ปัญหาในการสอนนั้นมีแนวโน้มลดลง เพราะความชำนาญและประสบการณ์ที่สั่งสมมา แต่สำหรับอาจารย์ใหม่ ซึ่งมีประสบการณ์น้อย และเรียนรู้เฉพาะเทคนิค วิธีการสอนต่างๆจากแหล่งความรู้ที่เป็นสิ่งพิมพ์หรือเอกสารมากกว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริงหรือจากประสบการณ์จริง ดังนั้นอาจารย์ใหม่จึงต้องอาศัยการปรับตัวและค้นหาเอกลักษณ์การสอนของตน เพื่อให้มนต์เกิดการเรียนรู้ในชั้นเรียนและมีบุคลิกลักษณะแห่งการเป็นผู้เรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา และเนื่องจากคณะศึกษาศาสตร์ได้มีการสนับสนุนโครงการการจัดการเรียนการสอน แบบ Humanized Educare หรือ จิตตปัญญาศึกษา เพื่อให้คณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนการสอน และมีขีดความสามารถในการจัดการเรียนการสอนพัฒนานิสิตให้เป็นครู โดยจิตวิญญาณ มีความรักต่อวิชาชีพและชีวิตจิตใจของตนเองและลูกศิษย์ซึ่งจะถ่ายทอดไปยังนักเรียน อันจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดการเรียนสอนในแนวทางดังกล่าว เพื่อศึกษาว่าการสอนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาจะทำให้การเรียนรู้ในชั้นเรียนของนิสิตนักศึกษาเป็นชั้นเรียนแห่งการเรียนรู้และมีชีวิตชีวามากขึ้นหรือไม่ การจัดกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษาก่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อนิสิตนักศึกษาอย่างไรบ้าง ผลจากการศึกษาเหล่านี้จะทำให้ผู้วิจัยได้ประเมินการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษาว่าควรมีการพัฒนาไปในทิศทางใด เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวนิสิตนักศึกษานเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลจากการจัดกิจกรรมตามแนวทางการสอนแบบจิตตปัญญาศึกษาว่าสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของนิสิตนักศึกษาได้อย่างไรบ้าง และการจัดการเรียนดังกล่าวก่อให้เกิดชั้นเรียนแห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาอย่างไร

ตัวแปรที่ศึกษา

ได้แก่ การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา การเรียนรู้ในชั้นเรียน ผู้เรียนรู้แบบมีชีวิตชีวา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยคาดหวังว่า สำหรับผู้สอนหรืออาจารย์ใหม่ที่ยังไม่มีทิศทางหรือเอกลักษณ์การสอนของตนเอง สามารถดำเนินตามแนวทางการสอนแบบจิตปัญญา เพื่อเป็นการศึกษาและสำรวจตัวตนของผู้สอนและในขณะเดียวกันการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาเป็นรู้จักเรียนรู้ตนเองมากขึ้นและการเรียนในชั้นเรียนของนิสิตนักศึกษาจะก่อให้เกิดเป็นชั้นเรียนแห่งการเรียนรู้ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

1. คำจำกัดความ

ประเวศ วะสี (2550) กล่าวว่า มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่ มนุษย์สามารถเข้าถึงความจริงอันสูงสุดได้ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ในตนเอง เกิดอิสรภาพ ความสุข ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ เหล่านี้เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในสภาวะการที่โลกประสบวิกฤตการณ์แห่งการทำลายล้างตัวเองที่พบเห็นในปัจจุบัน มนุษย์ต้องพัฒนาศักยภาพสูงสุดแห่งความเป็นมนุษย์ในการเข้าถึงความจริงอันสูงสุด จิตตปัญญาจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การรู้จักตนเองแล้วเกิดปัญญา ปัญญาจะนำพาให้เข้าถึงความจริงอันสูงสุดได้ หรือสามารถแบ่งคำสำคัญได้ว่า การเข้าถึงความจริง ความดี และความงาม แท้จริงการรู้จักของตนเองจนเกิดปัญญาก็คือการเจริญสตินั่นเอง ในขณะที่การเจริญสติในรูปแบบต่างๆ กำลังได้รับความสนใจมากขึ้นทั้งในและต่างประเทศ

กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญหรือจิตตปัญญา อันประกอบด้วย (1) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) หมายถึง ฟังด้วยหัวใจ ด้วยความตั้งใจ อย่างสัมผัสได้ถึงรายละเอียดของสิ่งที่ฟังอย่างลึกซึ้งด้วยจิตที่ตั้งมั่น รวมทั้ง การรับรู้ในทางอื่น ๆ ด้วย (2) การน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) หรือโยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการฟังอย่างลึกซึ้ง ซึ่งต้องอาศัยความสงบเย็นของจิตใจเป็นพื้นฐาน (3) การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Meditation) คือ การเฝ้าดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต นั่นคือ การเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ จะทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก (วิจักขณ์ พานิช, 2549)

2. ประวัติความเป็นมาของแนวคิดจิตตปัญญา

แนวคิดเรื่องจิตตปัญญาศึกษา เริ่มต้นขึ้นที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ (Naropa University) มลรัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1974 มหาวิทยาลัยแห่งนี้ก่อตั้งโดยเชอเกียม ตรุงปะ รินโปเช (Chogyam Trungpa Rinpoche) ผู้นำจิตวิญญาณชาวทิเบต ที่มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่ความรู้ด้านจิตวิญญาณให้แก่ชาวตะวันตก มหาวิทยาลัยนาโรปะมีการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การสืบค้นสำรวจภายในตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการรับฟังด้วยใจที่เปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้ การหยั่งรู้ ความเปิดกว้าง ความเคารพในความเป็นมนุษย์ และการยอมรับในความแตกต่าง

หลากหลาย มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เน้นการเรียนรู้คุณค่าของชีวิต เป็นมหาวิทยาลัยนอกกระแสหลักที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่ง

นอกจากที่มหาวิทยาลัยนาโรปะแล้ว ในปัจจุบันยังมีสถาบันอุดมศึกษาที่มีปรัชญาและพันธกิจของสถาบันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตอยู่หลายแห่งด้วยกัน อาทิ California Institute of Integral Studies (CIS) ประเทศสหรัฐอเมริกา Buddhist Tzu Chi University ประเทศไต้หวัน และ Sathya Sai Institute of Higher Learning ประเทศอินเดีย ในประเทศไทยได้มีการรวมตัวของภาคีเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา อันเป็นการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มผู้ที่สนใจในการเข้าร่วมหาหรือเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานสร้างคนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการทำให้การศึกษาตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ เครือข่ายที่ทำงานด้านจิตตปัญญากลุ่มอื่นๆ เช่น สถาบันการศึกษาสัตยาไส เสถียรธรรมสถาน สถาบันขวัญเมือง เสมสิกขาลัย และสถาบันอาศรมศิลป์ เป็นต้น ต่อมาในบทความจิตวิวัฒน์ที่ชื่อว่า “การเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร่ครวญ” เขียนโดยวิจักขณ์ พานิช นักเรียนไทยที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ ได้แปลมาจากคำว่า Contemplation ซึ่งเป็นชื่อวิชาที่นักศึกษาระดับแนวหน้าของโลกกำลังให้ความสนใจอย่างยิ่ง

ในทางสาขาวิชาทางการศึกษาได้นำจิตตปัญญาศึกษาไปใช้โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ อันประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เช่น การภาวนารูปแบบต่างๆ นิเวศภาวนา จิตตศิลป์ 2) สร้างทักษะการปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์และการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม กัลยาณมิตร เช่น การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงร่วม กระบวนการนพลักษณ์เพื่อการพัฒนาตน กระบวนการสุนทรียสนทนา กระบวนการงาน พลังกลุ่ม และความสุข 3) การยกระดับทางวัฒนธรรมและทางการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเป็นวาระการอยู่รอดของสังคม เช่น การทำงานอาสาสมัคร การเรียนรู้ในชุมชนที่ใช้ชีวิตพอเพียง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานร่วมกับชุมชนรอบมหาวิทยาลัย 4) เสริมกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เช่น การติดตามผู้รู้แบบรายบุคคล การค้นคว้าหาความรู้เพื่อทำวิจัย-วิทยานิพนธ์ในประเด็นสำคัญของชีวิต การสังเกตตนเอง และจดบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ความพยายามของกลุ่มคนหลายกลุ่มทั่วโลก ที่ร่วมกันพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ ให้สามารถเลือกใช้ชีวิตการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ มาประสานเชื่อมโยงกันอย่างชาญฉลาด เพื่อแก้ไขในสิ่งที่มนุษย์เคยทำผิดพลาดไว้กับโลกและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์อย่างอ่อนน้อม อ่อนโยน วิชาเหล่านี้รวมเรียกว่า จิตตปัญญาศึกษา หรือการศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นคุณภาพด้านในของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ ไม่แบ่งแยกหรือตัดสิน ถูก-ผิด ขาว-ดำ ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้เกิดความรักความเมตตา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และเป็นการร่วมสร้าง สังคมพื้นฐานปัญญา (Wisdom-Based Society)

การเรียนรู้หลักๆ ของจิตตปัญญาศึกษาคือ ศาสตร์ต่างๆ บนโลกที่สามารถอธิบายความเป็นหนึ่งเดียว ของทุกสรรพสิ่ง และทำให้ทุกคนเข้าใจได้อย่างง่ายๆ เช่น ความรู้เรื่องนิเวศวิทยาแนวลึก (Deep Ecology) หรือจักรวาลวิทยา (Cosmology) เป็นต้น รวมทั้งการฝึกฝนในเรื่องของจิตใจ การฝึกสติ สมาธิ ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมควรปฏิบัติควบคู่ไปกับวิชาในห้องเรียน เพื่อให้เกิดการเปิดรับข้อมูลหรือความรู้ใหม่ๆ ที่ สุขภาพกายและใจจะดีขึ้น ผลการเรียนรู้ย่อมจะดีขึ้นด้วย เรียกว่าเรียนอย่างมีความสุข ซึ่งมีงานวิจัยมากมายทั่วโลกที่อธิบายปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นอย่างดีและเป็นสากล และหนทางในการฝึกฝนจิตใจ ก็มีมากมายหลายวิธีตามความเหมาะสมกับคนแต่ละวัย มีทั้งความสนุกและได้สติ-สมาธิไปพร้อมๆ กัน เช่น การฝึกโยคะ การรำกระบอง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น ศิลปะ ดนตรี กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมโคอะลีส (การสนทนาที่เน้นการฟังอย่างไม่ตัดสิน เกิดสติและปัญญาร่วมกันในวงสนทนา) เป็นต้น การรีทริท (Retreat) หรือการปลีกวิเวก เพื่อไปรู้จักตนเอง ซึ่งกำลังเป็นที่นิยม เพราะในภาวะที่จิตสงบ ไม่คิดฟุ้งซ่าน อาจพบคำตอบต่อปัญหาได้อย่างน่าอัศจรรย์ ตัวอย่างเช่น การคิดค้นระบบการร่อนลงจอดของยานอวกาศบนดาวอังคาร ของ ดร. อาจอน ชุมสาย ณ อยุธยา ท่านกล่าวว่าในขณะที่เกิดความคิดขึ้นมา นั้น จิตของท่านสงบว่าง ก่อให้เกิดปัญญานั้นเอง กิจกรรมรีทริทนี้ กำลังได้รับความสนใจทั่วโลก

มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกเช่น ฮาร์เวิร์ด โคลัมเบีย แมสซาชูเซต ฯลฯ ได้นำเรื่องของจิตตปัญญาศึกษาบรรจุเข้าไปในหลักสูตรในสาขาวิชาต่างๆ แล้ว รวมทั้งสถาบัน The Center for Contemplative Mind in Society ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของศาสตราจารย์ชื่อดังจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำเรื่องเหล่านี้ไปใช้ประกอบในการเรียนการสอนและการอบรมทางวิชาการอย่างเป็นระบบ นักศึกษาสามารถฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ การใคร่ครวญ อย่างสม่ำเสมอ จนสุดท้ายจะเข้าใจคุณค่าของวิชาชีพได้ด้วยตนเองจริงๆ เกิดความเข้มแข็งและความมั่นใจในการใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจิตตปัญญาได้แสดงให้เห็นว่ารากฐานทางวัฒนธรรมที่แท้ของสังคมไทยเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งการวิจัยจึงเป็นเรื่องไม่ยากนัก อีกทั้งผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านมีความตระหนักแล้วว่า ถึงเวลาที่คนไทยควรจะกลับมาเรียนรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ เพราะเรามีประเพณีและกิจกรรมมากมายที่งดงามและส่งเสริมต่อการพัฒนาจิตใจ หากสามารถนำมาประยุกต์เชื่อมโยงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน มีการอธิบายให้ชัดเจนโดยใช้ศาสตร์ใหม่ๆ ชุดคำใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก จะทำให้คนเป็นอันมากสามารถมองเห็นและเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น และย่อมจะเกิดผลต่อการพัฒนาความรู้ให้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง ที่ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม และการทำร้ายทำลายกัน แต่เกิดเป็นทางออกที่แสดงถึงปัญญาร่วมของมนุษย์ในที่สุด

3. สุนทรียสนทนา (Dialogue)

การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใครครวญตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลายดังในการศึกษาครั้งนี้ที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เรียกว่า สุนทรียสนทนา อันเป็นศิลปะแห่งการสนทนา และมีความเป็นมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในวงสนทนาในปัจจุบัน ไม่ว่าจะอยู่มุมใดของโลก บ่อยครั้งที่การสนทนาดำเนินไปตามลักษณะที่ไม่มีใครฟังใคร และการไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดใด

การสนทนาเพื่อการคิดร่วมกันแบบ "สุนทรียสนทนา" (dialogue) ตามแนวทางของ David Bohm กำลังได้รับความสนใจ และมีแนวโน้มว่าจะถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในทุกวงการในอนาคต เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว และสอดคล้องกับวิถีไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบปากต่อปาก (oral tradition)

คำว่า dialogue มีผู้นำไปใช้สำนวนภาษาไทยที่แตกต่างกันหลายสำนวน เช่น "สุนทรียสนทนา" "สนทนาแลกเปลี่ยน" "วาทวิจารณ์" รวมทั้งคำว่า "สนทนา" และมีคำขยายต่อท้ายออกไป เช่น "การสนทนาอย่างสร้างสรรค์" หรือ "การสนทนาเพื่อคิดร่วมกัน" ซึ่งผู้เขียนใช้ในตอนแรก นอกจากนี้ ยังมีคำในภาษาไทยกลางอีกคำหนึ่ง คือคำว่า "สนทนาวิสาสะ" ซึ่งหมายถึงการพูดคุยแบบคนคุ้นเคยกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ขอเลือกใช้คำว่า "สุนทรียสนทนา" แทนคำว่า dialogue ในความหมายของ David Bohm เนื่องจากข้อความกระชับ และสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ Bohmian Dialogue

ความหมายของรากศัพท์ดั้งเดิมของคำว่า dialogue สามารถผ่าออกมาได้ดังนี้ คือ dia = through "ทะลุทะลวง", logo = meaning of the word "ความหมายของคำที่พูดออกไป" แต่ David Bohm ผู้ซึ่งนำเอาวิธีการแบบ "สุนทรียสนทนา" ไปเผยแพร่ในบริบทของสังคมตะวันตก ยืนยันว่า ความหมายของคำว่า "dialogue" มิใช่เพียงแค่ การเข้าใจความหมายของคำที่พูดออกมาแบบทะลุทะลวง แต่เป็น stream of meaning หรือ "กระแสธารของความหมาย" ที่ไหลเลื่อนเคลื่อนที่ ถ่ายเทไปหากัน ได้โดยปราศจากการปิดกั้น (blocking) ของสิ่งสมมติใด ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะพื้นฐานคติเดิมที่ฝังอยู่ในหัว (presupposition) วิธีการกำหนดใจเพื่อรับรู้โลกภายนอก (assumption) รวมทั้งวิถีปฏิบัติ คุณวุฒิ ยศถาบรรดาศักดิ์ หรือตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ที่บุคคลได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคมใด สังคมหนึ่ง

การเข้าสู่กระบวนการแบบสุนทรียสนทนา คือ การสร้างพื้นที่ทางสังคมใหม่ที่เอื้อต่อการคิดร่วมกันอย่างเสมอภาค ในสภาวะปกติ คนจะคิดคนเดียว และเอาความคิดของตนเองออกไปปะทะประสานกับคนอื่นในรูปของการถกเถียง ได้แย้ง ทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะ และฝ่ายถูก ฝ่ายผิด อันเป็นการบ่มเพาะเชื้อของความอึดอัด คับข้องใจ และนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่การสนทนาที่นำไปสู่การคิดร่วมกันแบบสุนทรียสนทนานั้น ไม่ใช่เป็นการนำเอาความคิดของแต่ละคนมาเสนอแนะ หรือมาโต้เถียง ขัดแย้งกันเพื่อหาผู้ชนะ แต่เป็นการมาเพื่อจะฟังซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการตัดสินด้วยข้อสรุปใด ๆ ความคิดที่ดี เกิดจากการฟังที่มีคุณภาพ และจะให้ความสนใจกับเสียงของคนอื่น แม้กระทั่งเสียงของความเงียบ จะต้องกำหนดใจรับรู้ถึงลัษณมิติในวงสนทนาต่างก็กำลังลำดับความคิดของตนเองอยู่ ยังไม่พร้อมที่จะพูดออกไปเช่นเดียวกับตัวเราที่กำลังรับฟังอยู่ เราสามารถรอได้ คอยได้เสมอ

กระบวนการสุนทรียะสนทนาที่เหมาะสม จะทำให้เกิดการคิดร่วมกัน ได้อย่างมีพลัง แต่ผู้เข้าร่วมวงสุนทรียสนทนาจะต้องพยายามถอดถอนวาระ เป้าหมายส่วนตัว รวมทั้งอารมณ์เชิงสัญลักษณ์ที่ใช้ห่อหุ้มตนเองอยู่ในรูปของยศถาบรรดาศักดิ์ และอำนาจที่ปวงออกจากตัวเอง เพื่อให้สามารถเข้าใจสรรพสิ่ง (entities) ได้ตามสภาพที่มันเป็นจริง โดยปราศจากอิทธิพลการปรุงแต่งของสิ่งสมมุติที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เชื่อกันว่า พลังของสุนทรียสนทนา คือความคิดสร้างสรรค์ที่ผุดบังเกิดขึ้น ภายหลังจากที่กระบวนการสุนทรียสนทนาจบสิ้นลงไปแล้ว โดยผู้ที่ร่วมกระบวนการจะได้ขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องมีใครชี้แนะ นอกจากนี้กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เน้นให้เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) สงบระงับ ไม่ด่วนสรุป (suspension) จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี

การสนทนาแบบ Dialogue เป็นการรับฟังวิธีคิด วิธีการให้คุณค่า ความหมายของคนอื่นต่อสิ่งที่พูด เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ละทิ้งสิ่งที่แต่ละคนยึดถือ เพื่อผ่าข้ามพรมแดนแห่งตัวตน ไปพร้อมๆ กันด้วยเหตุที่มนุษย์มีความสามารถเฉพาะของอวัยวะรับสัมผัสที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ความสามารถของตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง ของมนุษย์นั้น ถือเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่การที่มนุษย์มี "ใจ" หรือ "สัมผัสที่หก" ทำให้มนุษย์สามารถสัมผัสสิ่งรอบตัวได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าสิ่งมีชีวิตแบบอื่นๆ

หลักการของ Dialogue คือ การพูดคุยกัน โดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระที่ตายตัวล่วงหน้า ไม่มีประเด็น ไม่เหมือนการประชุมอย่างมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน คนในวงสนทนาสามารถพูดอะไรก็ได้ ถามอะไรก็ได้ ส่วนคนอื่นๆ จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ การเข้าไปในวง Dialogue ทุกคนต้องให้การพื่อปรายกาของความสงบ ปลดปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย พูดเรื่องอะไรก็ได้ ส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการแนะนำและการตอบคำถาม เพราะคำถามที่เกิดขึ้นเป็นคำตอบในตัวของมันเอง นอกจากนี้ Dialogue ไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือสนับสนุน จนเกิดการปะทะกันทางความคิด

อีกประการหนึ่งคือ การฟังให้ได้ยิน โดยไม่พยายามใส่ใจว่า เสียงนั้นเป็นเสียงของใคร แต่กำหนดใจให้รู้ได้ว่าเสียงที่ได้ยินคือ เสียงของกัลยาณมิตรของเราคนหนึ่ง ที่ปรารถนาจะได้ยินได้ฟังแต่สิ่งดีๆ นอกจากนี้ ยังต้องเฝ้าสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในขณะที่ได้ยินเสียงต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาอาจเป็นเสียงของตนเอง เสียงของคนในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติ อาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้น วาบขึ้นมาในใจ และความคิดนั้นอาจถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมในอนาคตก็ได้

หลักในการปฏิบัติ Dialogue ประกอบด้วย

- 1) ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยิน
- 2) มีความเป็นอิสระ และผ่อนคลาย
- 3) ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำ และไม่มีผู้ตาม

การจัดการวงสนทนาที่ดีแบบ Dialogue ควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ซึ่ง โสพล ศิริไสย์ (2548) ได้แนะนำแนวทางแบบรวบรัดภายใต้คำพูดสั้นๆ ว่า SPEAKING ดังนี้

1. S มาจาก Setting หมายถึง ฉาก สถานที่ และเวลาของการทำ Dialogue ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ กล่าวคือ การจัดสถานที่ ควรจัดให้นั่งเป็นวงกลม ให้ทุกคนในวงสนทนาหันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้สามารถมองเห็นหน้า ซึ่งกันและกันได้หมดทุกคน และให้มีพื้นที่ว่างพอที่ทุกคนจะสามารถเคลื่อนไหวไปมาได้สะดวก ถ้าหากมีทิวทัศน์ที่สวยงามที่เป็น “ ต้นทุน ” ทางธรรมชาติที่ดีอยู่แล้ว ควรใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเปิดม่านเพื่อให้สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ และปลดปล่อยอารมณ์และเป็นที่พักสายตา

2. P มาจาก Process หมายถึง กระบวนการ Dialogue เป็นเรื่องของกระบวนการ (Process Determinism) ซึ่งเป็นไปตามเหตุและปัจจัยไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ ผู้เข้าร่วมวงสนทนาต้องมีสติอยู่เสมอ สิ่งที่คุณไม่มีการสรุปหรือสร้างความคิดรวบยอด เพื่อหาคำตอบสุดท้าย และให้ทุกคนคิดเหมือนกันหมด แต่ถ้าผู้เข้าร่วมวงเชื่อมั่นในเรื่องของกระบวนการ จะเห็นว่า คำตอบจะเกิดขึ้นเป็นระยะๆ และเป็นหน้าที่ของผู้เข้าร่วมวงที่จะทำความเข้าใจกับคำตอบนั้นด้วยตนเอง คำตอบบางอย่างรู้ได้เฉพาะตัวอธิบายให้ใครฟังไม่ได้

3. E มาจาก Ends หมายถึง เป้าหมาย Dialogue ไม่อนุญาตให้แต่ละคนนำเป้าหมายส่วนตัว หรือวาระส่วนตัวเข้าไปใช้ นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการฟัง เรียนรู้ตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่นเท่านั้น นอกจากนี้จะต้องหลีกเลี่ยงมิให้มีการตั้งผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้า ไม่นำสิ่งที่เชื่ออยู่ในใจออกมาโต้แย้งประหัดประหารซึ่งกันและกัน Dialogue จึงเหมาะสมสำหรับเริ่มต้นทำงานที่มีความซับซ้อน หลากหลาย หรือต้องการแก้ไขปัญหาที่ยากร่วมกัน Dialogue จึงไม่มีการโอ้อวด ไม่แนะนำสั่งสอน หรือหวังจุดประกายให้คนอื่นคิดตาม รวมทั้งไม่ได้โต้แย้ง หรือยกยอปอปั้น หรือดำเนินคดี

4. A มาจาก Attitude หมายถึง การมีเจตคติที่ดีต่อคนอื่น มีจิตใจที่เปิดกว้าง มีความสุขที่ได้ยินได้ฟัง และได้เรียนรู้จากผู้อื่น Dialogue คือชุมชนสัมมาทิฐิ ไม่เริ่มต้นด้วยการประณามคนอื่น การเสนอแนะให้คนอื่นทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือการพูดถึงปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การโต้เถียง การปกป้อง และการมุ่งเอาชนะกัน

5. K มาจาก Key Actor หมายถึง คณะทำงานที่อยู่เบื้องหลัง ผู้ทำหน้าที่ประสานงาน สร้างฉาก และค้นหาผู้ที่เหมาะสมจะมานั่งพูดคุยกัน เพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะรวมความถึง Facilitator ผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามหลักการของกระบวนการ รวมทั้งแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้ง โดยสุภาพและไม่ทำให้ผู้ร่วมวงสนทนารู้สึกเสียหน้า

6. I มาจาก Instrument หมายถึง เครื่องมือของ Dialogue คือ จะต้องช่วยลดทอนความเป็นทางการของการใช้ภาษาให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงถ้อยคำแบบพิธีการ เช่น ขออนุญาตพูด เพราะการพูดนี้ไม่ต้องขออนุญาตใคร หากผู้พูดคนก่อนพูดจบและมีความเจ็บเกิดขึ้นก็สามารถแทรกตนเองขึ้นมาพูดได้

โดยอัตโนมัติ แต่สิ่งที่จะต้องระวังคือพูดสิ่งใดออกไป สิ่งนั้นจะย้อนกลับมาเข้าสู่ตนเอง ทำให้รู้สึกได้ ภายหลัง

7. N มาจาก Norms of Interaction หมายถึงบรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะต้องมีความเท่าเทียมกัน ทั้งในแง่ของคำพูดและการปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องหลีกเลี่ยงคำพูดและการกระทำทางวาจาใดๆที่แสดงว่าตนเองเหนือกว่า หรือด้อยกว่าคนอื่น วัจนกรรมที่แสดงความเหนือกว่าได้แก่ คำพูดแบบแนะนำ อบรม สั่งสอน โอ้อวด ยกตนข่มท่าน ส่วนคำพูดที่แสดงความด้อยกว่าคนอื่น เช่น คำพูดแบบวิงวอนร้องขอ คำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้อื่น

8. G มาจาก Genre หมายถึง ประเภทของการพูดคุย Dialogue ไม่ใช่การพูดคุยแบบพิจารณาถกเถียงหรือโต้แย้ง ไม่ใช่การบรรยายไม่ใช่การประชุมที่มีประธานทำหน้าที่วินิจฉัย สั่งการ หรือมีเป้าหมายวาระไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการพูดคุยแบบเปิด ไม่มีเป้าหมาย และวาระ เพื่อสร้างความหมายร่วมกัน แต่หากเป้าหมายจะเกิดขึ้นตามมาในภายหลังก็คงไม่มีใครห้าม แต่ต้องเกิดภายใต้บริบทของการสร้างความหมายร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม Dialogue ไม่ใช่เป็นคำตอบสุดท้ายของการแก้ปัญหาอันสลับซับซ้อนบนโลกใบนี้ ได้ทุกเรื่อง แต่ Dialogue เป็นเพียงการเริ่มต้นของ “ สัมมาทิฐิ ” เพื่อการแก้ปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้น นับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การทำ Dialogue จึงควรทำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ คนในวงสนทนาจะเป็นกระจกเงาให้กันและกัน อย่างปราศจากอคติ เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละคนเรียนรู้ตนเอง และแก้ไขปรับปรุงตนเอง เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกัน และอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข สามารถทำงานที่ยากๆที่ไม่สามารถจัดการด้วยวิธีการธรรมดาได้

4. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) และจิตตปัญญาศึกษา

สุนทรียศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยความงาม จัดอยู่ในวิชาปรัชญาแขนงหนึ่งที่ว่าด้วยคุณค่าความงาม และการตัดสินความงาม

สุนทรียศาสตร์จัดอยู่ในปรัชญาสาขาวิชา Axiology เป็นวิชาที่ว่าด้วยคุณค่าต่างๆ ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง และมนุษย์เข้าใจซาบซึ้งถึงคุณค่านั้น ด้วยกระบวนการทางญาณวิทยาคุณค่าที่กำหนดให้ศึกษาในวิชาปรัชญานี้มี 4 ประการ คือ 1. ความดี (จริยศาสตร์) 2. ความงาม (สุนทรียศาสตร์) 3. ความจริง (ตรรกวิทยา) และ 4. ความบริสุทธิ์ของจิตใจ (เทววิทยา) สุนทรียศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าความงามตรงกับคำว่า Aesthetic หมายถึงการรับรู้อันเป็นกระบวนการ ประสาทสัมผัส ระหว่างสิ่งเร้าภายนอกกับอวัยวะสัมผัสภายในทำให้เกิดความรู้สึก นำไปสู่อารมณ์สุนทรียะ

จากคุณค่าของสุนทรียศาสตร์นี้เห็นได้ว่ามีคำสำคัญหลักตรงกับคำสำคัญของจิตตปัญญาศึกษาที่นำเสนอไปเบื้องต้น ได้แก่คำว่า ความดี ความจริง และความงาม ความงามแนวคิดของปรัชญานี้ คือ

คุณค่าอย่างหนึ่งของสิ่งเร้าที่มากกระทบอวัยวะสัมผัสของมนุษย์อาจจะเห็นเป็นรูปรส กลิ่น เสียง กายสัมผัส แล้วก่อให้เกิดอารมณ์ ความพึงพอใจ ให้เป็นสุข ความงามตามธรรมชาติที่มีต่อสิ่งที่มีอยู่ เช่น หน้าตาของมนุษย์ น้ำตก ความงามด้านอารมณ์ ความรัก ความรู้สึก

การมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีจิตใจงาม มีไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ประโยชน์ของวิชาสุนทรียศาสตร์ มีผลลัพธ์ทำให้เกิดการส่งเสริมกระบวนการคิด การตัดสินใจ ความงามอย่างสมเหตุสมผล ช่วยกล่อมกล่อมให้เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เสริมสร้างประสบการณ์สุนทรียะ ให้กว้างขวาง ส่งเสริมแนวทางการแสวงหาความสุข รวมถึงส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของสรรพสิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นสุนทรียะในเรื่องการบำบัด เช่นการบำบัดโรคจิต โดยการอยู่ในรูปของเสียงดนตรี เสียงเพลง

2. แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลแห่งการเรียนรู้

บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม การเรียนรู้อาจทำได้หลายวิธี เช่น อ่านหนังสือหรือวารสารที่มีประโยชน์ ดูรายการโทรทัศน์หรือฟังวิทยุที่มีสาระ ค้นคว้าหาความรู้โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชักถามข้อมูลจากผู้รู้ รวมทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะและเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล ทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

- (1) ทักษะการฟัง ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิดและการพูด
- (2) ทักษะการถาม ทำให้เกิดกระบวนการคิด การเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากคำถามที่ดีทำให้เรียนรู้ได้แต่ระดับความจำไปถึงระดับวิเคราะห์และประเมินค่า
- (3) ทักษะการอ่าน ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งนอกจากจะเป็นทักษะการอ่านข้อความ จะรวมถึงการอ่านสถิติ ข้อมูลเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย
- (4) ทักษะการคิด ทำให้บุคคลมองการณ์ไกล สามารถควบคุมการกระทำของตนเองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณมีผลต่อการเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรม
- (5) ทักษะการเขียน เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะคิดและความรู้สึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อวงการศึกษานี้ เนื่องจากบันทึกเหตุการณ์ ข้อมูล ความจริงใช้เป็นหลักฐานที่มีประโยชน์ต่อไป

- (6) ทักษะการปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงอย่างมีระบบเพื่อค้นหาความจริง และสามารถสรุปผลอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเองเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิตนักศึกษาในรายวิชา 353331 จิตวิทยาสำหรับครู ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2552 จำนวน 108 คน ประกอบด้วย นิสิตนักศึกษาจากหลากหลายสาขาวิชาและหลายชั้นปี ได้แก่

- 1) นิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 38 คน
- 2) นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 3 คน
- 3) นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการออกแบบสื่ออนัตกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 3 คน
- 4) นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ จำนวน 22 คน
- 5) นิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 41 คน
- 6) นิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้

วิธีการสอนแบบสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ตามการสอนแบบจิตตปัญญา โดยมีรายละเอียดในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในชั้นเรียน ดังนี้

ครั้งที่	เนื้อหา	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	การวัดและประเมิน
1	ปฐมนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอน - แนวการสอน/เนื้อหาสาระ - กิจกรรมการเรียนการสอน - การวัดผลประเมินผล	- ให้อุ้รู้จักตนเองมากขึ้นโดยเฉพาะ ความเป็นครูหรือความปรารถนาที่ จะเป็นครู - ทุกคนเป็นครูได้	- จัดลำดับตามชื่อเล่น วันเกิด และความเป็นครู - case study: Joan Wiffen สะท้อนถึงครูในอนาคต	- การจัดลำดับตนเอง - ภาพวาดของนิสิต
2	ความสำคัญของจิตวิทยาต่ออาชีพครู - บทบาทของครูที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ - ความหมายของความเป็นครู - ครูที่มีศักยภาพและครูที่มี ประสิทธิภาพ	- กระตุ้นเจตคติทางบวกที่มีต่อครู - ศักยภาพหรือความสามารถพิเศษ ของตนเอง สร้างความภูมิใจใน ตนเอง	- ครูในสื่อ - Multiple Intelligences	- เขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้ - การจับกลุ่มและการนำเสนอ ความสามารถของตนเอง
3-4	แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนรู้ - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยา พัฒนาการ ความพร้อม วุฒิภาวะ การเรียนรู้ ธรรมชาติของพัฒนาการ - ทฤษฎีพัฒนาการต่างๆ เช่น Sigmund Freud, Jean Piaget	- ให้อุ้มีสติอยู่กับตัวเอง - ให้อุ้เข้าใจประสบการณ์ความคิด ของผู้อื่น หรือ ให้อุ้รู้จักผู้อื่นมากขึ้น	- เส้นผมบังภูเขา (ปัญหาของเรา ปัญหาของเขา) - สังคมอุดมศึกษา (บทความ) - การนั่งสมาธิและสะท้อนความรู้สึกออกมาเป็นสีต่างๆ - จม หรือ ลอย?	- พุดสะท้อนความรู้สึกจากสี - การสะท้อนความคิดเห็น และ แสดงถึงความแตกต่าง

	- ความคิดพื้นฐานในการเลี้ยงดูเด็ก			
5-6	การเรียนรู้กับการจัดการเรียนการสอน - ธรรมชาติและกระบวนการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีมนุษยนิยม - การประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ไปใช้ ทางด้านการเรียนการสอน	- กระตุ้นความคิด - การเรียนรู้มีอยู่รอบตัวเรา และทุกคนเป็นครูได้	- อ่านบทความและสะท้อนความคิดเห็น - เข้าฐาน บ้านแห่งการเรียนรู้	- แลกเปลี่ยนทัศนะในห้องเรียน - แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม
7	แรงจูงใจในการเรียน บรรยากาศในการเรียนรู้	- สร้างแรงจูงใจในชีวิต สร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เกิดความสุขและความสำเร็จในอนาคต	- นักวางแผนอนาคต - Model: บัณฑิต อึ้งรังษี หรือ วรตดา ภัทโรดม	- วาดภาพลำดับอนาคตและแรงจูงใจของตนเอง - แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับ Model
8	สอบกลางภาค (20 ก.ค. 52 - 24 ก.ค. 52)			
9	ความแตกต่างระหว่างบุคคล ปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล	- คนเรามีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมาย ให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา - ชีวิตลิขิตเองได้	- สะท้อนความคิด ความรู้สึกที่ได้จากภาพยนตร์เรื่อง Love Actually - ทำนายทายทัก	- แลกเปลี่ยนทรรศนะ - การไถ่ถามในห้องเรียน

10-11	การพัฒนาศักยภาพในตนเอง การสร้างบุคลิกภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การรู้จักจัดการความเครียดให้ตนเอง - สร้างบุคลิกภาพความเป็นครูที่ดี 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักตนเองด้วยเพลง http://www.samunpai.com/update/show.php?id=124&cat=5 - เราสร้างเรา 	<ul style="list-style-type: none"> - เขียนเพลงที่ชอบและเหตุผล - นำเสนอบุคลิกภาพ มารยาท การแต่งกาย ตามสถานการณ์ต่างๆ
12-13	กระบวนการทางจิตวิทยาในการสืบค้นความรู้ วิธีการทางจิตวิทยาในการศึกษาความรู้วิทยาการต่างๆ และพฤติกรรม พัฒนาการของมนุษย์ การสังเกต การทดลอง และการศึกษาตนเอง	-	<ul style="list-style-type: none"> - การชวนใคร่ซึ่งความคิด โดยสะท้อนความคิดเกี่ยวกับภาพ - เส้นผมบังภูเขา 	
14	การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การเป็นผู้นำทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - ให้รู้จักการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวเราตลอดเวลา เราสามารถเรียนรู้ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - สัมผัสธรรมชาติและนำมาสะท้อนกับชีวิตของตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและตนเอง
15-16	กรณีศึกษาเพื่อการประยุกต์สำหรับการสอนในชั้นเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจของครูและนักเรียน เพื่อเป็นข้อคิด 	<ul style="list-style-type: none"> - ค้นคว้าสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ข่าว หรือบทความที่เกี่ยวข้องกับครูหรือนักเรียน - การนำเสนอหน้าชั้นเรียน, วิเคราะห์กรณีศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเสนอกรณีศึกษาต่างๆ และสะท้อนข้อคิดที่ได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางที่แสดงไว้ในเครื่องมือข้างต้น โดยในแต่ละครั้งที่จัดกิจกรรมผู้สอนได้ให้นิสิตสะท้อนความคิด ความรู้สึกออกมาโดยการเขียนบรรยาย รายงานตน การวาดภาพ หรือในบางกิจกรรมได้ให้นิสิตพูดแสดงความคิด ความรู้สึกของตนเอง ออกมาให้ผู้สอนและเพื่อนชั้นเรียนฟัง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากกระดาษที่นิสิตเขียนบรรยายและ วาดภาพ รวมถึงการใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) และจดบันทึก พฤติกรรม การพูดแสดงความคิดความรู้สึกของนิสิต กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นิสิต นักศึกษาในรายวิชา 353331 จิตวิทยาสำหรับครู ภาควิชาศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2552 หลักสูตร การศึกษาระดับบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 108 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและจดบันทึกไว้ จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น รวมถึงการนำสิ่งที่นิสิตได้เขียนหรือวาด มา วิเคราะห์ เพื่อหาบทสรุปและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการสอนในรายวิชา 353331 จิตวิทยาสำหรับครู ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ดังตัวอย่างกิจกรรมที่ได้จัดการเรียนการสอนไปมีดังต่อไปนี้

กิจกรรม “จัดลำดับตามชื่อเล่น วันเกิด และความเป็นครู” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตได้รู้จักตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะความเป็นครูหรือความปรารถนาที่จะเป็นครู โดยผู้สอนได้บอกนิสิตว่าจะแบ่งห้องเรียนเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก คือ กลุ่มผู้ที่คิดว่าตนเองอยากเป็นครูน้อยที่สุด ส่วนที่สองคือ กลุ่มที่ผู้คิดว่าตนเองยังไม่แน่ใจว่าตนเองอยากเป็นครูหรือไม่ และส่วนที่สาม คือ กลุ่มที่คิดว่าตนเองอยากเป็นครูมากที่สุด หลังจากนั้นได้ให้นิสิตเลือกอยู่ในกลุ่มที่สอดคล้องกับตนมากที่สุด ผลปรากฏว่า นิสิตส่วนใหญ่เลือกยืนที่ส่วนที่ 2 เนื่องจากยังไม่แน่ใจในความชอบของตนเองและยังไม่ทราบว่าจะได้ทำงานอะไรในอนาคต ส่วนใหญ่แล้วนิสิตที่มายืนในกลุ่มนี้จะเป็นนิสิตที่เรียนสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษาและเทคโนโลยีการศึกษา สำหรับนิสิตที่เรียนสาขาภาษาอังกฤษ ส่วนใหญ่จะเลือกยืนที่ส่วนที่ 3 มากที่สุด เพราะมีความตั้งใจว่าจะประกอบอาชีพครูในอนาคตแน่นอน ส่วนนิสิตที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 นั้นพบว่า สาเหตุที่เลือกยืนในกลุ่มนี้เพราะตั้งใจจะประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น เป็นนักโปรแกรมเมอร์

กิจกรรม “ครูในสื่อ” มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นเจตคติทางบวกที่มีต่อครูของนิสิต โดยในกิจกรรมนี้ผู้สอนได้ให้นิสิตดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับความเป็นครูในหลากหลายแง่มุม โดยหลังจากดูคลิปวิดีโอแล้ว จึงให้นิสิตเขียนบรรยายว่า ครูที่ดีในเจตคติของนิสิตเป็นอย่างไร นิสิตคิดว่าตนเองมีคุณสมบัติของครูที่ดีตามที่ได้อธิบายในข้างต้นอย่างไร เจตคติของนิสิตเกี่ยวกับครูเปลี่ยนแปลงจากอดีตหรือไม่ จากการศึกษากิจกรรมนี้ พบว่า นิสิตจะรายงานว่ามีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูและครูที่ดีนั้นเป็นเรื่องของด้านจิตใจเป็นหลัก รองลงมาคือความรู้ความสามารถ และเรื่องบุคลิกภาพ “ครูที่ดีต้องมีจิตใจที่ดี มีเมตตาต่อนักเรียน มีน้ำใจ ควบคุมอารมณ์ไม่ทำกิริยาที่ไม่ดีให้นักเรียนเห็น” “ครูที่ดีไม่ควรเป็นครูที่สอนแต่หนังสือเด็กอย่างเดียว สอนให้หมดคาบไปวันๆ แต่ควรเป็นครูที่ให้คำปรึกษาได้ทุกเรื่อง เป็นครูที่นักเรียนกล้าเข้าไปคุยด้วย ไม่ดุหรือใจดีเกินไป” “เตรียมงาน เตรียมสอนอยู่สม่ำเสมอ มีความรู้ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนได้” “ครูควรแต่งตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะ” ส่วนในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองว่ามีคุณลักษณะดังกล่าวหรือ “คิดว่าตนเองมีคุณสมบัติเพียงบางข้อเท่านั้น แต่พอถึงเวลาจริงก็ไม่รู้ว่าตนเองจะมีคุณสมบัติดังกล่าวจริงหรือไม่ เพราะมันเป็นเรื่องของอนาคต เมื่อเวลาเปลี่ยนคนเราก็เปลี่ยนได้” “เมื่อก่อนคิดว่าครูเป็นอาชีพที่

น่าเบื่อ ต้องเป็นระเบียบทุกอย่าง แต่ตอนนี้แตกต่างจากเดิมไปมาก อาชีพครูนั้นเป็นอาชีพที่มีความท้าทายและต้องใช้ความสามารถที่เรามี เพื่อให้ความรู้แก่ผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จ จึงทำให้อาชีพครูเป็นอาชีพที่ไฝฝืน ”

กิจกรรม “นักวางแผนอนาคต” วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อให้นิสิตได้ศึกษารณนศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตว่า หนทางมาสู่ความสำเร็จนั้นยากเย็นหรือมีอุปสรรคมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้นิสิตรู้จักสร้างแรงจูงใจในชีวิต สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ตนเอง และเหล่านี้จะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในอนาคตของนิสิตต่อไป ผลการทำกิจกรรมนี้ พบว่านิสิตร้อยละ 100 มีเป้าหมายในชีวิตและรู้จักการวางแผนอนาคตของตน รู้ว่าตนเองอยากประกอบอาชีพอะไร นอกจากนี้หลังจากที่ผู้สอนให้ดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับผู้พิการที่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุขเพียงแค่รู้จักการมองในแง่ดีและรู้จักคุณค่าและเล็งเห็นความสำคัญของชีวิตของตนเอง “ทำให้รู้ว่าคนที่ดูยากกว่าเราเขายังมีแรงมีกำลังที่จะสู้ แต่เราสิมีครบทุกอย่างแต่ทำไมเราถึงจะไม่สู้”

“เห็นว่าใจของวิทยากรชาวฝรั่งเศสนี่ดีมาก อยากเห็นพี่น้องชาวไทยเป็นแบบนี้ เมืองไทยหาได้ยากครับ เพราะคนไทยชอบซ้ำเติมและทำลาย ทำให้คนคิดดีน้องลง” “รู้สึกว่าการกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ ในยามที่เรามีปัญหา เราจะฝ่าฟันอุปสรรคไปได้มันขึ้นอยู่กับกำลังใจของคนรอบข้าง และก็เช่นกันเมื่อเวลาที่คนอื่นมีปัญหา เราก็จะเป็นกำลังใจให้”

เนื่องจากผู้วิจัยได้เพิ่มเติมกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติมเข้ามาในภายหลังด้วย ได้แก่

- กิจกรรม “check สภาพ” เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าในช่วงกลางของภาคการศึกษา นิสิตได้เรียนรู้สิ่งใดบ้าง พบว่า นอกเหนือจากสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเนื้อหาวิชาแล้ว นิสิตยังมีความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้นิสิตอีกด้วย “จากที่เรียนคิดว่าเป็นวิชาที่สนุกดีและได้ความรู้จากสิ่งที่ศึกษาอีกด้วย เพราะอาจารย์มีกิจกรรมให้ทำในห้อง ไม่น่าเบื่อดี ดีกว่านั่งเรียนนั่งจดเฉยๆ นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมนอกชั้นเรียนด้วย” “ได้เรียนรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาของครูว่าเป็นผู้ที่เป็นครูไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น แต่ยังต้องมีไหวพริบ มีความเอื้ออาทร โอบอ้อมอารีแก่ผู้ที่เป็นศิษย์ และต้องเข้าใจในสภาพความเป็นจริงของนักเรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อที่จะจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับผู้เรียน” (ตัวอย่างในภาคผนวก)

- กิจกรรม “เราตั้งใจเรียนหรือยัง” กิจกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตได้ประเมินตนเองว่ามีความตั้งใจในการเรียนรายวิชานี้มากน้อยเพียงใด รวมถึงให้นิสิตแสดงความซื่อสัตย์กับตนเอง โดยให้ประเมินเปอร์เซ็นต์การเข้าชั้นเรียนของตนเองว่า นิสิตได้เข้าชั้นเรียนสม่ำเสมอหรือไม่ จากการให้เขียนรายงานตนด้วยคำถามที่ว่า “นิสิตคิดว่าตนเองตั้งใจเรียนมากน้อยเพียง ให้ประเมินออกมาในรูปแบบของเปอร์เซ็นต์ไทม์” พบว่า นิสิตส่วนใหญ่คิดว่าตนเองตั้งใจเรียน โดยแต่ละคนให้รายละเอียดแตกต่างกันไป ตามการเขียนบรรยายตนดังนี้ “คิดว่าตัวเองตั้งใจเรียนในช่วงแรก 100% แต่ช่วงหลังความตั้งใจลดลง เพราะเริ่มรู้สึกเบื่อจากการเรียนหลายวิชา ความ

ตั้งใจในช่วงหลังจึงคิดเป็น 70%” “สำหรับผมคิดว่าตั้งใจเรียน 95% เพราะปกติผมเป็นคนสมาธิสั้นแต่ตลอดที่เรียนมาก็คือ ดีในระดับหนึ่งเลย อีก 5% คือจะมีช่วงที่เหม่อลอยเพราะเรียนติดต่อกัน 2 ชั่วโมงครับ” “90% จะตั้งใจเรียนมากถ้าเป็นกิจกรรมต่างๆ แต่ถ้าเป็นการฟังบรรยายจะไม่ค่อยถนัด หรือถ้าเป็นเรื่องแปลกๆที่ยังไม่รู้ก็ชอบเป็นพิเศษ” “85% เพราะถ้ามีกิจกรรมที่สนุกๆ จะตั้งใจเรียนเป็นพิเศษ ตื่นเต้น รู้สึกผ่อนคลายเพื่อทำกิจกรรมในการเรียน ถ้าวันไหนไม่มีกิจกรรม ก็จะตั้งใจเรียนเหมือนกันเพราะชอบเรื่องแปลกใหม่ หรือถ้าว่างเพราะนอนดึกก็อาจจะทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียนเลย แต่ส่วนมากตั้งใจเรียน”

สำหรับคำถามต่อมาคือ นิสิตพอใจกับการตั้งใจเรียนของตนเองแล้วหรือยัง พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ยังไม่พอใจกับการตั้งใจเรียนของตน และรู้ว่าควรปรับปรุงตนเองอย่างไร “ยังไม่พอใจเรื่องการมาสาย การขาดเรียนบ่อย และความขี้เกียจเรียนของตนเอง” “ไม่ค่อยพอใจกับการตั้งใจเรียนของตนเองเท่าไร เนื่องจากว่ายังไม่ค่อยมีสมาธิ จิตใจวอกแวก สนใจสิ่งรอบๆข้างมากกว่า บทเรียน อยากปรับปรุงตัวเองให้มีสมาธิมากขึ้น จึงพยายามนั่งเรียนหน้าๆ ชั้น ” “สิ่งที่ควรปรับปรุงคือ การแบ่งเวลาให้ถูกต้อง ควรมีความรับผิดชอบมากกว่านี้ ควรมีความกระตือรือร้นในการเรียนมาเรียนให้ตรงเวลา”

ต่อมาเป็นการให้นิสิตประเมินการเข้าชั้นเรียนของตนเอง และผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบกับใบตรวจรายชื่อการเข้าชั้นเรียนอีกครั้งว่าข้อมูลที่นิสิตประเมินตนเองนั้นตรงกับข้อมูลของผู้สอนหรือไม่ คำถามข้อนี้เพื่อให้ นิสิตแสดงความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น พบว่า นิสิตร้อยละ 95 ประเมินตนเองตรงตามข้อมูลของผู้สอน นั่นหมายความว่า นิสิตรู้ตัวอยู่เสมอว่ามาเรียนสม่ำเสมอหรือไม่ ครั้งใดไม่มา ขาดทั้งหมดกี่ครั้ง “ข้าพเจ้าคิดว่า 100% ที่มาเข้าเรียน เพราะข้าพเจ้ามาเรียนของอาจารย์ทุกคาบ” “80% มาเรียน มีขาดเพราะไปธุระ 2-3 ครั้ง” (ตัวอย่างการประเมินตนเองของ นิสิตนักศึกษาได้แสดงในภาคผนวก)

- กิจกรรม “รู้เขา รู้เรา” คือ กิจกรรมที่ผู้วิจัยให้นิสิตเขียนบรรยายว่าในการเรียนการสอนที่ผ่านมา มีบทเรียนใดหรือเรื่องใดที่นิสิตยังไม่เข้าใจหรืออยากทราบเพิ่มเติม วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้เพื่อให้ผู้สอนได้ทราบว่าในเนื้อหาเรื่องใดที่ผู้สอนยังมีข้อบกพร่องในการถ่ายทอดความรู้ เมื่อผู้สอนทราบแล้วว่ามีจุดบกพร่องในการสอนเรื่องใด ภายหลังจากนั้นผู้สอนจึงกลับไปอธิบายให้นิสิตเข้าใจเนื้อหาใหม่อีกครั้ง แต่ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้สอนให้นิสิตเสนอว่าหัวข้อใดที่นิสิตยังไม่เข้าใจหรือต้องการทราบเรื่องอะไรเพิ่มเติมบ้าง พบว่า นิสิตต้องการทราบเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ในการสอนได้ เช่น การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับวัย การสร้างแรงจูงใจให้กับเด็ก การพัฒนาศักยภาพของตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึง ทฤษฎีทางจิตวิทยาต่างๆ ซึ่งมีความซับซ้อน

ครั้งหนึ่งได้นิสิตทำกิจกรรมเรื่อง Creative teaching โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะนำเสนอเนื้อหาแตกต่างกันไปตามความสนใจในเทคนิควิธีการสอนที่กลุ่มชื่นชอบ โดย

ไม่จำกัดว่าจะเป็นอย่างที่จะต้องเป็นวิชาเอกของนิสิต จากการแบ่งกลุ่มและจับสลากเลือกหัวข้อ เราได้ 8 กลุ่ม ซึ่งจะแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับเทคนิคการสอนที่น่าสนใจและสร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน อีก 1 กลุ่มเป็นผู้สร้างเกณฑ์การประเมิน อีก 1 กลุ่มเป็นผู้ประเมิน ซึ่ง 2 กลุ่มสุดท้ายนี้จะต้องทำงานร่วมกันและพูดคุยกันว่า เกณฑ์ที่สร้างมายอมรับได้หรือไม่ มีเกณฑ์ที่เหมาะสมแล้วหรือยัง เวลาจะให้คะแนนต้องเข้าใจในรายละเอียดของเกณฑ์ร่วมกัน รวมถึงเรื่องความยุติธรรมในการให้คะแนน คือ ไม่ลำเอียง ไม่เห็นแก่พวกพ้องของตนเองด้วย นอกจากนี้ 2 กลุ่มสุดท้ายจะต้องแจ้งในเพื่อนอีก 8 กลุ่มทราบว่า เกณฑ์การประเมินให้คะแนนในครั้งนี้มีรายละเอียดอย่างไรบ้าง เหตุใดจึงเลือกเกณฑ์ดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์การให้คะแนน

ผลจากการแจกงานครั้งนี้ ปรากฏว่าทั้ง 2 กลุ่มสุดท้ายทำงานที่ได้รับผิดชอบดีเกินคาดหมายของเราเสียอีก โดยก่อนวันนำเสนอประมาณ 1 สัปดาห์ นิสิตได้นำแบบประเมินจริงที่สร้างมาเรียบร้อยแล้วมาให้เราช่วยพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ พร้อมทั้งให้ความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล เราจึงถามนิสิตด้วยความแปลกใจว่า “ทำไมงานนำเสนอครั้งนี้ถึงเอามาให้อาจารย์ดูเร็วจังเลย” “พวกหนูรู้สึกอยากทำจริงๆ อาจารย์ พวกหนูเริ่มทำตั้งแต่วันที่อาจารย์สั่งงานเลย รู้สึกว่าอยากให้ถึงวันนำเสนอเร็วๆ ถึงแม้ว่ากลุ่มพวกหนูจะไม่ได้แสดง แต่รู้สึกว่าเราก็มีบทบาทและมีความสำคัญเหมือนกันเพราะต้องทำเกณฑ์ประเมินเพื่อน และประเมินเพื่อนด้วย อยากเห็นเพื่อนนำเสนอเร็วๆ จังคะ” นิสิตตอบ นิสิตที่ตอบคือกลุ่มวิชาเอกภาษาอังกฤษ ซึ่งโดยธรรมชาติของนิสิตกลุ่มนี้มีความมั่นใจสูงและกล้าแสดงออก ชอบแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งต่างจากเด็กวิชาเอกเทคโนโลยี ซึ่งธรรมชาติของเด็กจะเงียบๆ ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ขี้อาย ไม่กล้าแสดงออกมากนัก แต่แล้วสิ่งที่เราคิดก็ผิดพลาด เมื่อนิสิตเอกเทคโนโลยีกลุ่มต่างๆ ได้นำมาเสนอ บอกตามตรงเลยว่า นิสิตทำได้ดีมาก ๆ ทุกกลุ่ม ทั้งในเรื่องการนำเสนอที่น่าสนใจ เทคนิคการสอน การมีส่วนร่วมของนิสิตทุกคนในกลุ่ม ความสมจริงในการแสดงบทบาทสมมติ พูดได้ว่าพวกเราทุกคนสนุกและได้รับเทคนิคการสอนดีๆ จากนิสิตมากมายเลยทีเดียว

ท้ายชั่วโมงวันนั้นได้ให้นิสิตประเมินตนเองว่าพอใจกับความรับผิดชอบหรือบทบาทของตนมากน้อยแค่ไหน มีอะไรอยากปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ ปรากฏว่าครั้งนี้ นิสิตส่วนใหญ่เขียนบรรยายเล่าความรู้สึกและตอบคำถามมากกว่าทุกครั้ง ส่วนใหญ่หลังจากตอบคำถามแล้วก็จะเล่าว่าชื่นชอบกลุ่มไหนเป็นพิเศษหรือชอบการแสดงบทบาทสมมติของเพื่อนคนไหนเป็นพิเศษ หลายคนที่เคยคิดว่าตนเองเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก ไม่ชอบการแสดง แต่กลับเปลี่ยนความคิดและมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น บางคนทำให้เพื่อนรู้จักตัวตนในอีกแง่มุมมากขึ้น และอีกหลายคนก็บอกว่าอยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้อีกเมื่อได้สอนรุ่นน้องของเขา สำหรับกลุ่มที่ประเมินเพื่อนนั้นก็ทำได้ดีในเรื่องการให้คำแนะนำและเหตุผลในการให้คะแนนต่างๆ ซึ่งนิสิตทุกคนต่างก็ยอมรับในผลการประเมิน และเขียนบรรยายความรู้สึกว่า “หนูอยู่กลุ่มสร้างเกณฑ์คะ ถึงแม้ว่าหนูอยากจะทำแสดงมากในตอนแรก และเคยคิดว่าน่าจะแสดงได้ดีกว่าเพื่อนกลุ่มอื่นๆ แน่ แต่วันนี้ได้เห็นเพื่อนเทศ

โนแสดง เขาทำได้ดีมากมายคะอาจารย์ อาจจะดีกว่าพวกหนูด้วยซ้ำ หนูเลยรู้ว่าเราไม่สามารถตัดสินใครๆ ว่าเก่งหรือไม่เก่งได้ หนูคงจะต้องมุ่งมั่นรู้จักตัวเองก่อนที่จะไปตัดสินใครมั้งคะอาจารย์”

จากแค่การทำกิจกรรมใน 3 ชั่วโมง รู้สึกว่าเราได้อะไรจากนิสิตเยอะแยะเลย ทำชั่วโมงของการปิดคอร์สได้บอกนิสิตไปว่า เราเป็นผู้เรียนรู้ร่วมกันนะ เราจะเรียนรู้ร่วมกันตลอดไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบจิตตปัญญาศึกษาให้แก่ นิสิต พบว่า ผลจากการจัดกิจกรรมตามแนวทางการสอนแบบจิตตปัญญาศึกษาสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา ศักยภาพของนิสิตนักศึกษาได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่านิสิตส่วนใหญ่จะพึงพอใจและชื่นชอบใน กระบวนการสอนแนวทางนี้ แต่สิ่งที่จะต้องปรับเพื่อให้ นิสิตทุกคนในชั้นสามารถเข้าใจร่วมกัน ได้ ทุกคน ดังเช่นในประเด็นของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยที่ให้นิสิตรู้จักเชื่อมโยงระหว่าง กิจกรรมและเนื้อหาที่ได้เรียนเอง โดยผู้สอนไม่ได้เกริ่นเชื่อมโยงให้ฟังในเบื้องต้น ปรากฏว่า นิสิต บางคนได้เขียนรายงานว่า “กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีทั้งในชั้นเรียนและนอกเวลาเรียนกิจกรรม ทุกๆอย่าง ได้มีการสอดแทรกแง่คิดไว้ทุกอย่าง แต่บางกิจกรรมที่ไม่เข้าใจว่ามันเกี่ยวกับวิชาที่เรียน หรือคือมันจะเกี่ยวกับกัน แต่หนูอาจจะไม่เข้าใจเองก็ได้ค่ะ” ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้นำไปปรับปรุงการ สอนของตนเองต่อไป สำหรับความตั้งใจที่จะทำให้ชั้นเรียนเป็นชั้นเรียนแห่งการเรียนรู้ นั้น ผู้วิจัย เห็นว่าจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ต่อเนื่องกัน ไม่ว่าจะเป็นการที่อาจารย์ทุกคน ได้ สอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ หรือการที่นิสิตได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะสิ่งเหล่านี้ต้องการ การกระตุ้นในช่วงแรกอย่างสม่ำเสมอ สิ่งหนึ่งที่ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านนำเสนอว่า เด็กไทยยังคงติด อยู่กับรูปแบบการสอนเดิม เช่น การนั่งฟังอาจารย์สอนบรรยายเพียงอย่างเดียว นิสิตเป็นผู้รับสาร แต่ ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบแต่อย่างใด หรือเรียกได้ว่ามีการสื่อสารแบบ one way communication สิ่งนี้ อาจจะส่งผลให้นิสิตเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน รู้สึกถึงสภาพร่างกายที่ไม่พร้อมต่อการเรียน เช่น ง่วงนอน สมาธิสั้น เหม่อลอย ได้

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นิสิตทำต่าง ๆ นั้น เบื้องต้นเราควรศึกษา ธรรมชาติของนิสิตก่อนว่ามีลักษณะอย่างไร เนื่องจากในบางกรณีการที่ผู้สอนไม่เกริ่นเชื่อมโยง ความหมายของกิจกรรมกับเนื้อหาที่เรียน อาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี แต่ในบางกรณีนิสิต สามารถเชื่อมโยงสิ่งๆต่างได้ด้วยตนเอง เป็นผู้เรียนรู้ที่มีลักษณะแบบ active อย่างไรก็ตามการสอน แบบจิตตปัญญาศึกษานี้ อาจารย์ใหม่ผู้ค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองและใช้วิธีการสอนตามแนวทาง จิตตปัญญาศึกษาควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาเป็นอย่างดี ทั้งนี้รวมถึงการฝึกหัดให้เป็น กระบวนการที่ดีในการจัดกิจกรรมเหล่านี้ด้วย

รายการอ้างอิง

- จารุพรรณ กุลคิดก. (2549). จิตตปัญญาศึกษา. ค้นคว้าเมื่อ 15 มกราคม 2553, จาก <http://www.jitwivat.org>
- นฤมล อเนกวิทย์พ. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประทีก ลิขิตเลอสรวง. (2552). จิตปัญญาบำบัด-จิตบำบัดแนวพุทธธรรม. ค้นคว้าเมื่อ 15 มกราคม 2553, จาก http://www.vichaiyut.co.th/jul/33_01-2549/33_01-2549_P77-80.pdf
- พวงรัตน์ บุญญานุกรณ์. (2549). จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. ปาจารย์สาร ฉบับศึกษาปริทัศน์. ค้นคว้าเมื่อ 15 มกราคม 2553, จาก <http://www.semsikkha.org/paca/index.php?option=contenttask&View4id=146&Item>
- พวงรัตน์ บุญญานุกรณ์. (2550). *ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสูงสุด ความจริง ความงาม ความดี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรีน-ปัญญาญาณ
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. ค้นคว้าเมื่อ 15 มกราคม 2553, จาก <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>
- วารสารสื่อพลัง. (2552). จิตตปัญญาศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์. ค้นคว้าเมื่อ 15 มกราคม 2553, จาก http://www.pttplc.com/Files/Document/energy_mag/52_1/within_education.pdf
- วิจักขณ์ พานิช. (2548). *ในกลุ่มจิตวิวัฒน์ (บรรณาธิการ) จิตผลิบาน: อ่อน โยนต่อชีวิต อ่อนนุ่มต่อธรรมชาติ / การเรียนรู้ด้วยใจอย่างไร้ครวญ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- โตฬส ศิริไสย์. (2548). *วิธีการสนทนาแบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์ และการเปลี่ยนวิธีคิดด้วยการฟังอย่างลึกซึ้ง*. สำนักงานทรานส์ทิม เครือข่ายการวิจัยบูรณาการลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ชนิดดา ภูหงษ์ทอง
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาที่สอน	จิตวิทยาสำหรับครู จิตวิทยาการศึกษา และจิตวิทยาพัฒนาการสำหรับครู
สังกัด	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก